

Memo

18 JUL 2000

Ministerie van Verkeer en Waterstaat
Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat
Rijksinstituut voor Kust en Zee/RIKZ

Aan
Projectbureau Zeeweringen
t.a.v. de heer Piet Hengst
Postbus 114
Goes

Van
Peter Meininger
Datum
17 juli 2000
Onderwerp
Broedplaatsen plevieren Terneuzen-Saeftinge

Doorkiesnummer
0118-672331
Bijlage(n)
1 kaart

PROJECTBUREAU ZEEWERINGEN	ACTIE	INFO
PROJECTLEIDER		X
SECRETARESSE		
PROJECTSECRETARIS		X
MEDEWERKER FINANCIËN		
MEDEWERKER KWALITEIT		
TEAMLEIDER ONTWERP		
HOOFD UITVOERING		
COÖRDINATOR / BESTESCHRIJVER		
Piet H		X
ARCHIEF 2000-13-00050		
CIRCULATIE MAP		

Geachte heer Hengst,

Naar aanleiding van uw telefonische vraag naar de exacte broedplaatsen van Bontbekplevier en Strandplevier langs de zeedijken tussen Terneuzen en Saeftinge het volgende.

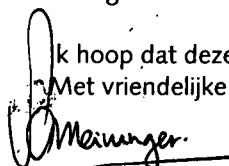
In ons werkdocument RIKZ-OS-97.881X zijn de broedplaatsen van plevieren reeds globaal aangegeven. Het betreft hier gegevens uit 1994-1996, die inmiddels ten dele zijn verouderd.

Bijgaand een kaartje waar de broedplaatsen van Bontbekplevier en Strandplevier in 1999 en 2000 in meer detail zijn aangegeven. Het ging in deze jaren op het traject Terneuzen-Saeftinge om 12-15 paar Strandplevieren en om 1-2 paar Bontbekplevieren. Het traject Hellegat-Zeedorp is niet volledig onderzocht. De bezetting van broedlocaties kunnen van jaar tot jaar variëren. Zo broedden in 1999 vier paar ten westen van het Hellegatschor, in 2000 door de uitvoering van de dijkwerkzaamheden slechts één paar (dat bovendien werd verstoord).

De gegevens zijn verzameld door medewerkers van RIKZ en vrijwillige medewerker Alex Wieland, in het kader van MWTL.

De kans bestaat dat na de uitvoering van dijkwerkzaamheden de betreffende dijkvakken (tijdelijk) aantrekkelijker worden als broedplaats voor plevieren, omdat nieuwe, onbegroeide of spaarzaam begroeide gebieden (dijktafuds) ontstaan.

Ik hoop dat deze informatie bruikbaar zal blijken.
Met vriendelijke groet,

Peter Meininger

c.c. A. Wieland

Vestiging Middelburg
Postbus 8039, 4330 EA Middelburg
Bezoekadres Grenadierweg 31

Telefoon 0118 672200
Telefax 0118 651046

004623 2000 PZDB-B-00050

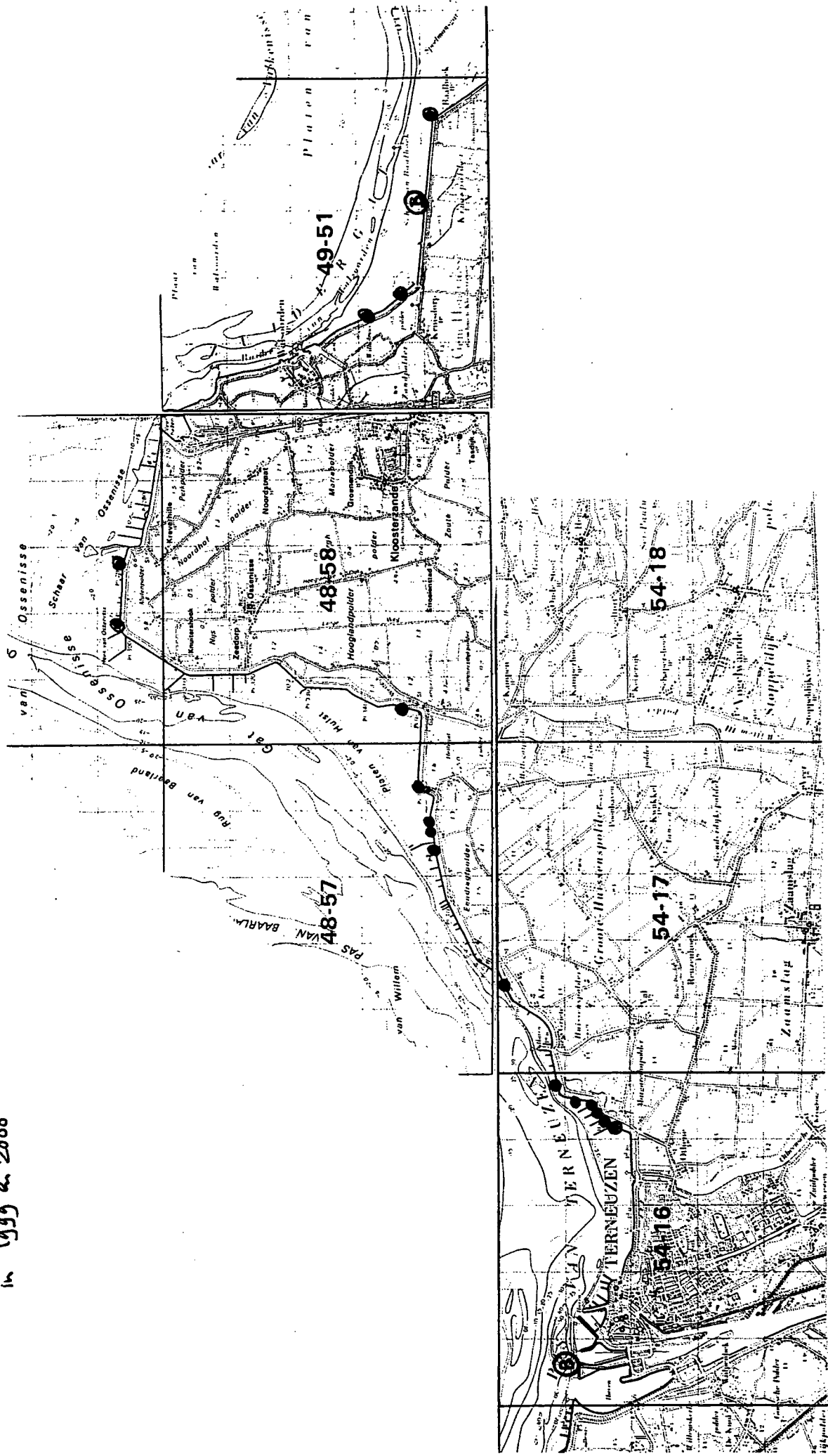
sing Broedplaatsen plevieren Terneuzen-Saeftinghe

Broedplaatsen
en
in 1999 en 2000

○

●

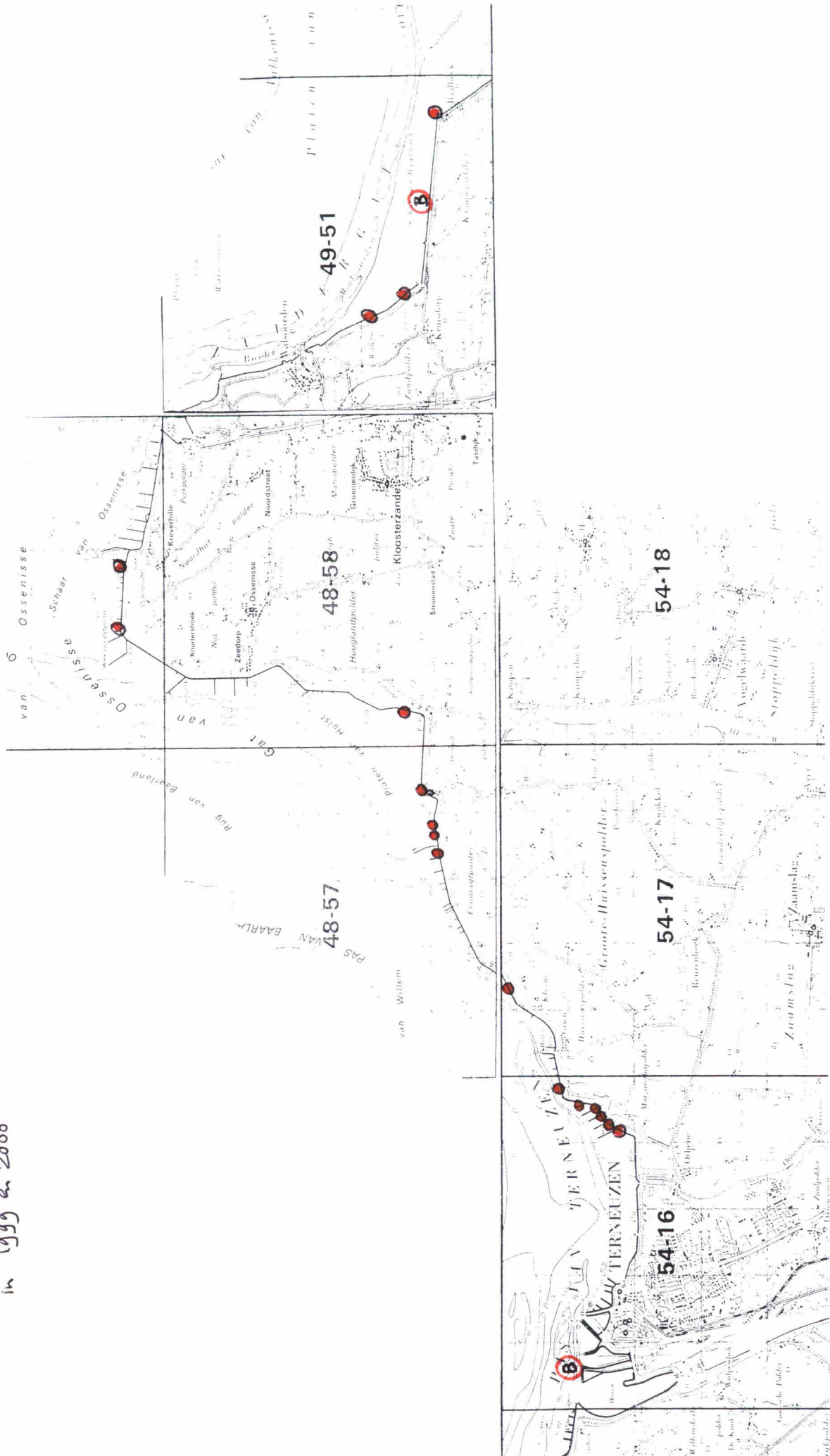
Strandpleinen
Bontsepleinen

Broedplaatsen
En
in 1999 en 2000

Strandpleinen **O**
Bontsekepleinen **B**

in 1999 en 2000

Kustbroedvogels Deltagebied - gebiedsformulier

Jaar: 2000

Gebied:		Datum:	
Deelgebied:		Tijd:	
Waarnemer(s):			Invuller:
Temp:	Bewolking:	: Neerslag	Wind:

Aantallen kustbroedvogels (vermeld exact getelde nesten, paren, exemplaren etc.)		verwerkt:
Aalscholver	Stormmeeuw	
Steltkluut	Kleine Mantel.	
Kluut	Zilvermeeuw	
Kleine Plevier	Grote Mantel.	
Bontbekplevier	Grote Stern	
Strandplevier	Visdief	
Zwartkopmeeuw	Noordse Stern	
Kokmeeuw	Dwergstern	

Overige broedvogels (vnl BSP soorten)		

Begrazing:	?	geen	ja:		(rund/paard/schaap)
Mensen:	?	geen	ja:		(wandelaars, fietsers, honden, vissers, boer)
Predatoren	?	geen	ja:		(kraaien, meeuwen, ratten, scholeksters)
Sporen van predatie?	?	geen	ja		aard van de predatie?
Overige opmerkingen					(gemaaid, rattenkisten, overspoeld etc.)

Broedsucces kustbroedvogels (grote jongen, uitgevlogen jongen etc.)	verwerkt:

Waarnemingen ringen plevieren/Kluut (n gecontroleerd, n metaal, kleurringen, etc.)	verwerkt:

Kustbroedvogels Deltagebied - gebiedsformulier

Jaar: 2000

Gebied:		Datum:	
Deelgebied:		Tijd:	
Waarnemer(s):		Invüller:	
Temp:		Bewolking:	
		Neerslag:	
		Wind:	

Aantallen kustbroedvogels (vermeld exact getelde nesten, paren, exemplaren etc.)		verwerkt:	
Aalscholver		Stormmeeuw	
Steltkluit		Kleine Mantel	
Kluit		Zilvermeeuw	
Kleine Plevier		Grote Mantel	
Bontbekplevier		Grote Stern	
Strandplevier		Visdief	
Zwartkopmeeuw		Noordse Stern	
Kokmeeuw		Dwergstern	

Overige broedvogels (vnl. BSP soorten)			

Begrazing:	?	geen	ja:		(rond/paard/schaap)
Mensen:	?	geen	ja:		(wandelaars, fietsers, honden, vissers, boer)
Predatoren	?	geen	ja:		(kraaien, meeuwen, ratten, scholeksters)
Sporen van predatie?	?	geen	ja		aard van de predatie?
Overige opmerkingen					(gemaaid, rattenkisten, overspoeid etc.)

Broedsucces kustbroedvogels (grote jongen, uitgevlogen jongen etc.)	verwerkt:	

Waarnemingen ringen plevieren/Kluit (n: gecontroleerd, n: metaal, kleurnngen, etc.)	verwerkt:	

Werkdocument

Ministerie van Verkeer en Waterstaat
Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat
Rijksinstituut voor Kust en Zee/RIKZ

Aan
Adriana Wijga (Directie Zeeland)
Jon Coosen (Directie Zeeland)
Ben de Winder (RIKZ)
Anton van Berchum (RIKZ)
Jan-Willem Slager (Projectbureau
Zeeweringen)
Belangstellenden

Van
Peter L. Meininger
Datum
11 december 1997
Nummer
RIKZ-OS-97.881X
Onderwerp
**Watervogels in de Westerschelde: een
beknopt overzicht**

Doorkiesnummer
0118-672331
Bijlage(n)
Project
Verdieping

Inleiding

De Westerschelde is een dynamisch estuarium. Dit wordt niet alleen veroorzaakt door de getijdenbeweging, maar ook door menselijk handelen. Om bij dit menselijk handelen rekening te kunnen houden met de betekenis van de Westerschelde voor watervogels, zijn gegevens over aantallen en verspreiding van watervogels en over functies van diverse gebieden voor deze vogels noodzakelijk. Binnen afzienbare tijd zullen in de Westerschelde activiteiten plaatsvinden als het opruimen van scheepswrakken, het verdiepen van de vaargeul, het boren van een tunnel, het verzwaren van de zeewering etc. Dit overzicht is - mede op verzoek van de beheerder van de Westerschelde (de Directie Zeeland van Rijkswaterstaat), samengesteld om een grote hoeveelheid bij het RIKZ aanwezige gegevens op snelle en eenvoudige wijze toegankelijk te maken.

Kustbroedvogels

De figuren zijn gebaseerd op de resultaten van de jaarlijkse tellingen van zogenaamde kustbroedvogels (o.a. Kluut, Bontbekplevier, Strandplevier, Kokmeeuw en sterns) in het Deltagebied, uitgevoerd door of in opdracht van het RIKZ in het kader van het biologisch monitoringprogramma van de zoute Rijkswateren. Per gebied zijn de maximum aantallen uit de jaren 1994 t/m 1996 gebruikt.

Vestiging Middelburg
Postbus 8039, 4330 EA Middelburg
Bezoekadres Grenadierweg 31

Telefoon 0118 672200
Telefax 0118 651046

Aandachtspunten i.v.m. werkzaamheden: De broedtijd loopt van half april tot 1 augustus. Broedplaatsen van sterns zijn gevoelig voor verstoring. Tijdens de broedtijd dient rust hier te worden gewaarborgd. Werkzaamheden aan dijkvakken waar plevieren buitendijks broeden zullen vooral plaatsvinden buiten het stormseizoen, dus voor een deel in de broedtijd. Dit is waarschijnlijk onvermijdelijk. Bij de afwerking van nieuwe dijkvakken is het aan te bevelen de openingen tussen de aangebrachte verharding zo goed mogelijk te dichten. Bij vestiging van broedvogels (niet alleen plevieren, maar ook Scholekster, Tureluur) zullen jongen hier immers makkelijk invallen en omkomen. Het aanleggen van buitendijkse, verharde (onderhouds-) wegen zal de toegankelijkheid van veel gebieden voor o.a. recreanten vergroten, en daarmee de geschiktheid als broedgebied reduceren.

Watervogels

De figuren zijn gebaseerd op de resultaten van de maandelijkse tellingen van watervogels, uitgevoerd door of in opdracht van het RIKZ in het kader van het biologisch monitoringprogramma van de zoute Rijkswateren (onderdeel van MWTL). De tellingen worden uitgevoerd tijdens hoogwater, wanneer de foerageergebieden (slikken en platen) onder water staan en de vogels zich concentreren op zogenaamde hoogwatervluchtplaatsen. Over de verspreiding van vogels tijdens met laagwater is onvoldoende bekend.

Hoogwatervluchtplaatsen

Hoogwatervluchtplaatsen ('hvp's ') zijn gevoelig voor verstoring: Hier rusten, slapen en poetsen vogels. Verstoring leidt tot extra vliegen en dus tot extra energieverbruik. Sommige soorten (bijvoorbeeld Kanoetstrandlopers) blijven bij verstoring (of inundatie) van de hoogwatervluchtplaats liever rondvliegen dan een alternatieve hoogwatervluchtplaats (binnendijks of op het talud van de dijk) te gebruiken. Frequente verstoring van hvp's kan leiden tot een vermindering van het gebruik van een gebied door vogels (aantasting van de draagkracht).

Als basis voor de figuren zijn tellingen gebruikt uit de periode juli 1992-juni 1997. Per telling zijn van ieder telgebied de totalen van alle soorten steltlopers gesommeerd. Vervolgens zijn per telgebied, per 'jaargetijde' een grootteklasse en een gebruiksfrequentie van de hvp's toegekend. De jaargetijden zijn als volgt gedefinieerd:

najaar	aug, sept, okt, nov
winter	dec, jan, feb
voorjaar	mrt, apr, mei
zomer	juni, juli

De grootteklassen van hvp's zijn als volgt:

klein	100-1000 steltlopers
middelgroot	1000-5000 steltlopers
groot	>5000 steltlopers

Hoogwatervluchtplaatsen die globaal bij minder dan 20% van de tellingen in gebruik waren, zijn beschouwd als onregelmatig optredende hvp's.

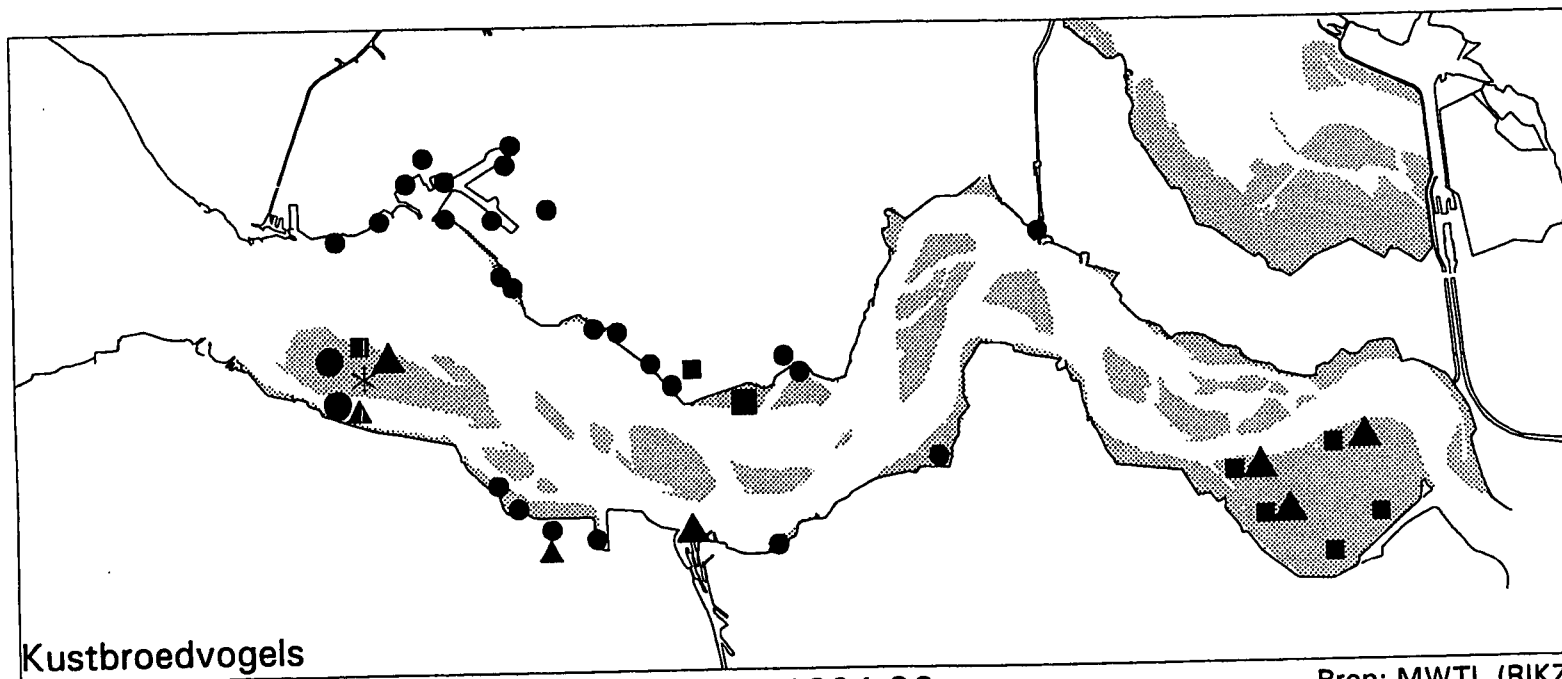
Aandachtspunten i.v.m. werkzaamheden: Het hele jaar door zijn grote aantallen watervogels aanwezig in de Westerschelde. De rust op grote hoogwatervluchtplaatsen zou zoveel mogelijk moeten worden gewaarborgd. Het aanleggen van buitendijkse, verharde (onderhouds-) wegen zal de toegankelijkheid van veel gebieden voor o.a. recreanten vergroten, en daarmee verstoring van foerageergebieden en hoogwatervluchtplaatsen doen toenemen.

Ruiplaatsen

Bergeenden rui op slechts enkele plaatsen in Europa. Het overgrote deel van deze vogels brengt de slagpenrui (waarbij het vliegvermogen geheel wordt verloren) door in de Duitse Waddenzee. Daarnaast zijn er enkele kleinere ruiplaatsen, o.a. in de Nederlandse Waddenzee en in de Westerschelde. De figuur toont de belangrijkste ruiplaatsen in de Westerschelde. Deze ruiplaatsen worden vooral gebruikt tussen begin augustus en eind september. De combinatie van rust (geen menselijke verstoring) en voedsel (vooral diatomeeën) op droogvallende platen waar de vogels snel het water kunnen bereiken (steile oevers), lijken sleutelfactoren.

Aandachtspunten i.v.m. werkzaamheden: Ruiende Bergeenden zijn tolerant tegenover grote passerende schepen, maar bijzonder schuw voor kleine schepen en wandelaars. De gebruikte ruiplaatsen kunnen van jaar tot jaar verschillen.

Aanbeveling: Omdat de vogeltellingen worden uitgevoerd tijdens hoogwater en vooral vanaf de oever, zijn de ruiplaatsen van Bergeenden in de Westerschelde onvoldoende bekend. Een jaarlijkse, gerichte telling in augustus is aan te bevelen. Aanbevolen wordt een dergelijke jaarlijkse telling op te nemen in een monitoringprogramma van de Westerschelde.

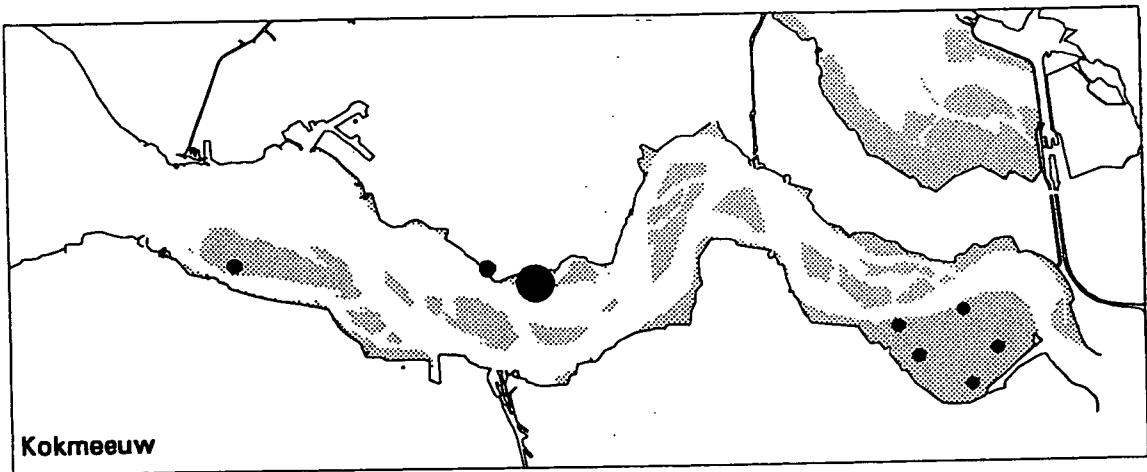
Kustbroedvogels

Maximum aantal broedparen Westerschelde 1994-96

Bron: MWTL (RIKZ)

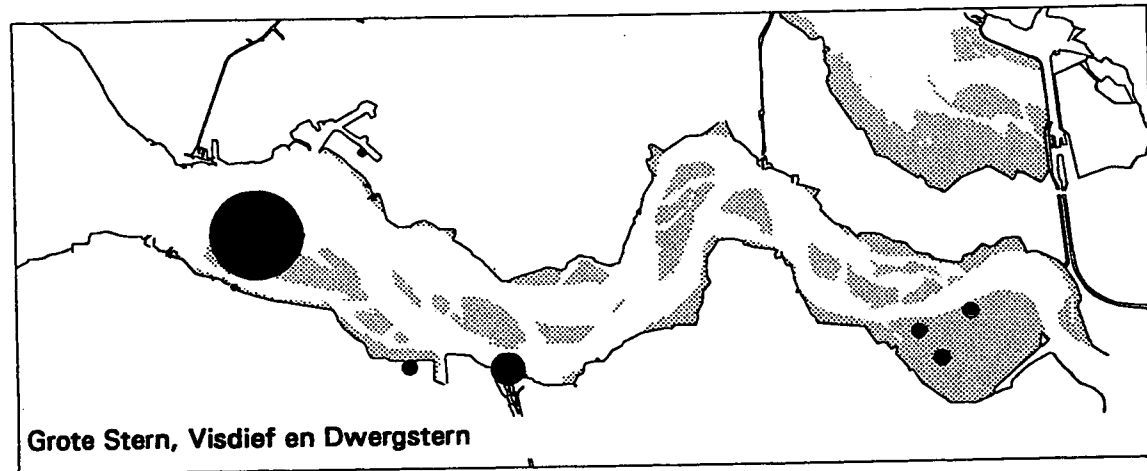
Bontbek- Strandplevier
 Kokmeeuw
 Visdief en Dwergstern
 Grote Stern

●	< 10	●	> 10
■	100-1000	■	> 1000
▲	10-100	▲	> 100
		*	> 1000

Kokmeeuw

- 4000
- 2000
- 1000

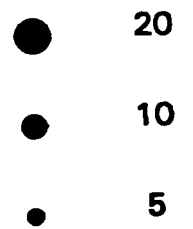
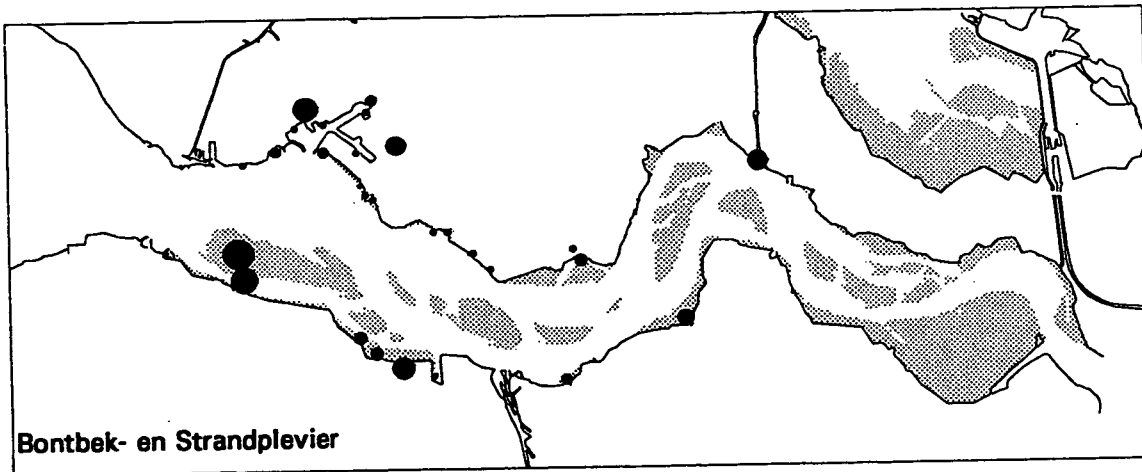
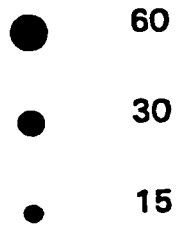
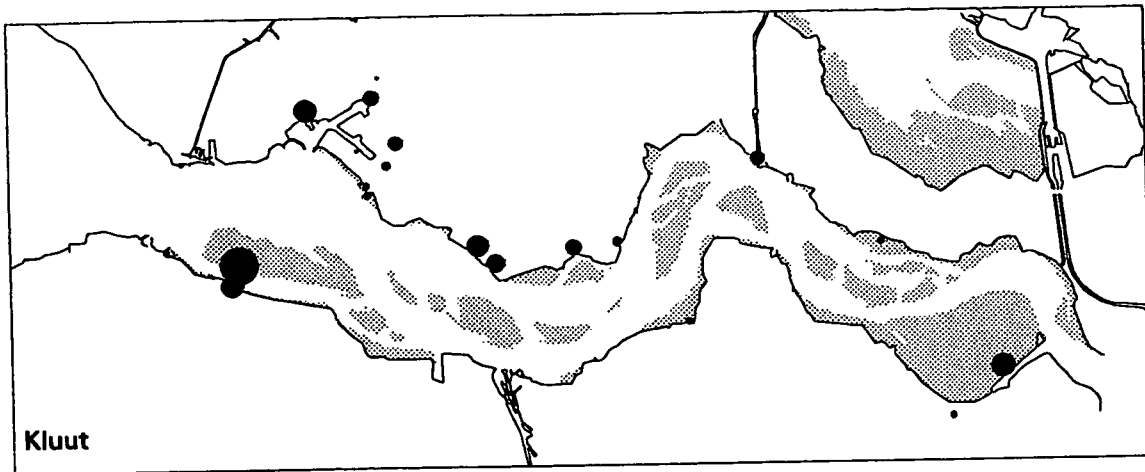

Grote Stern, Visdief en Dwergstern

- > 1000
- 500

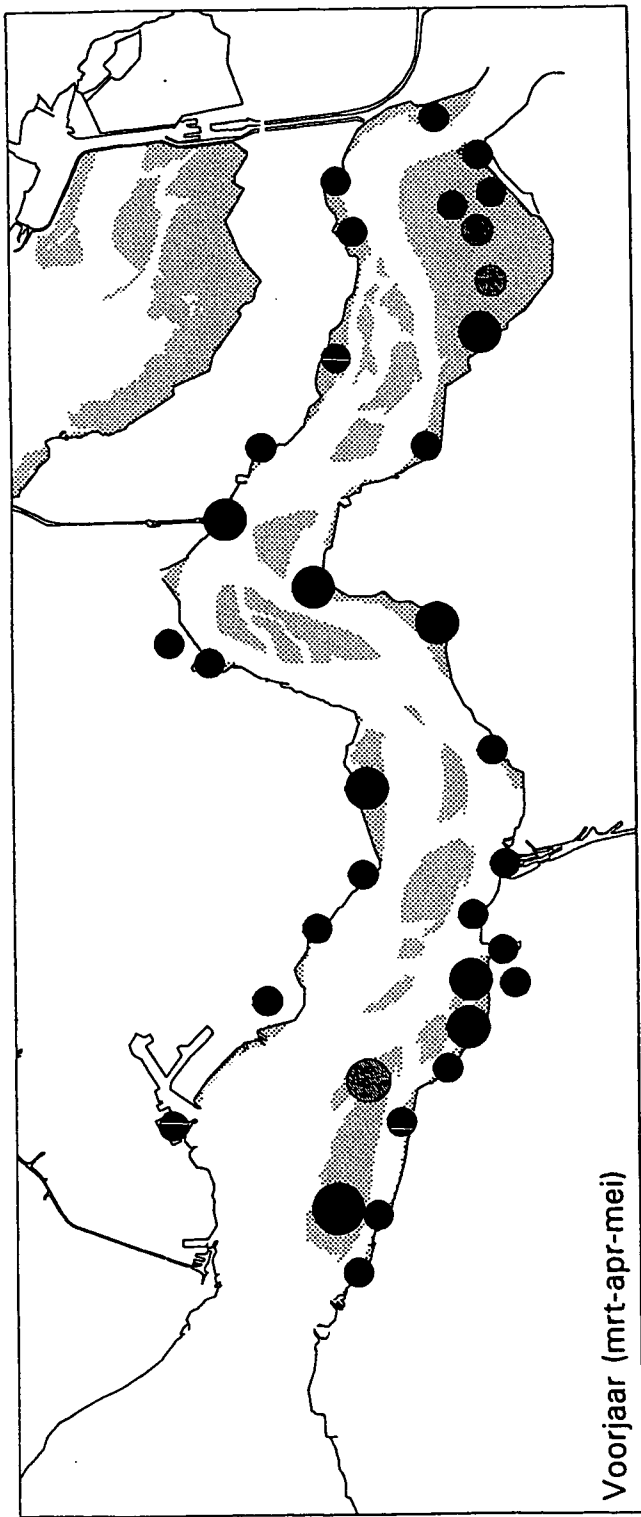
Maximum aantal broedparen Westerschelde 1994-96

Bron: MWTL (RIKZ)

Maximum aantal broedparen Westerschelde 1994-96

Bron: MWTL (RIKZ)

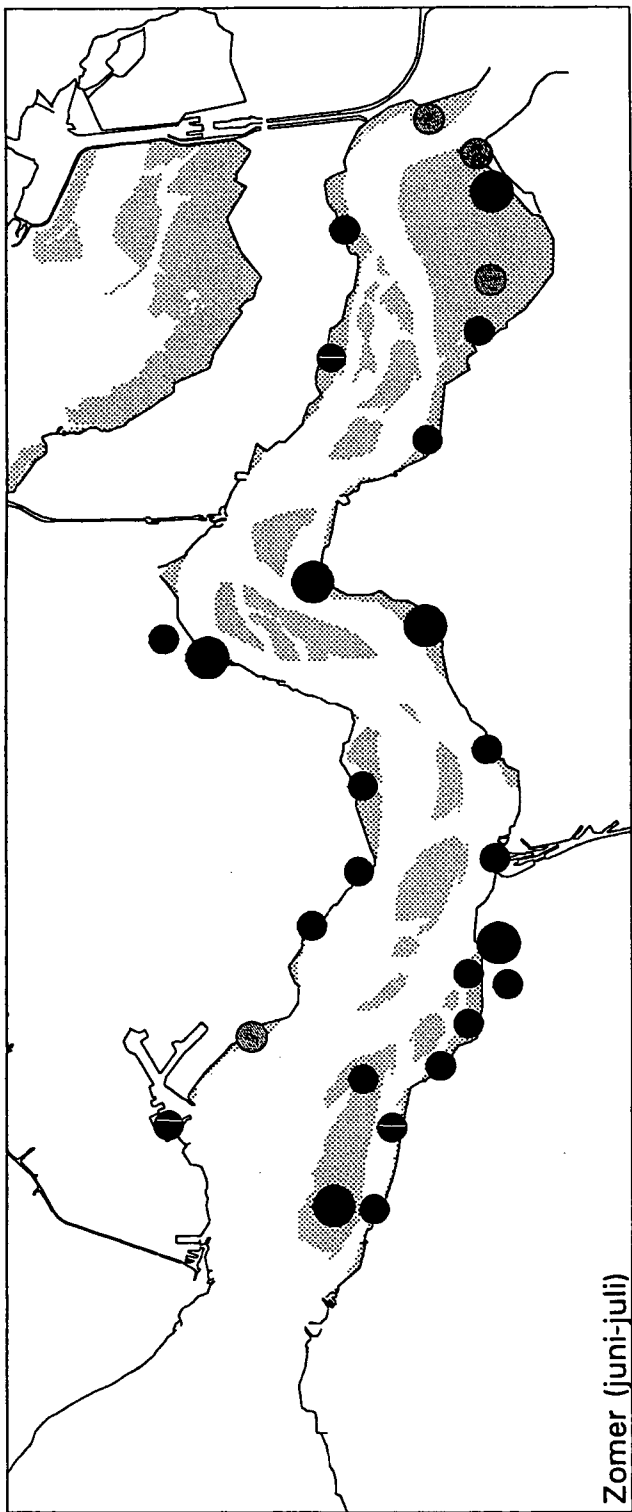

Voorjaar (mrt-apr-mei)

Hoogwaterluchtplaatsen (HVP) Westerschelde 1992/93-1996/97

Bron: MWTL (RIKZ)

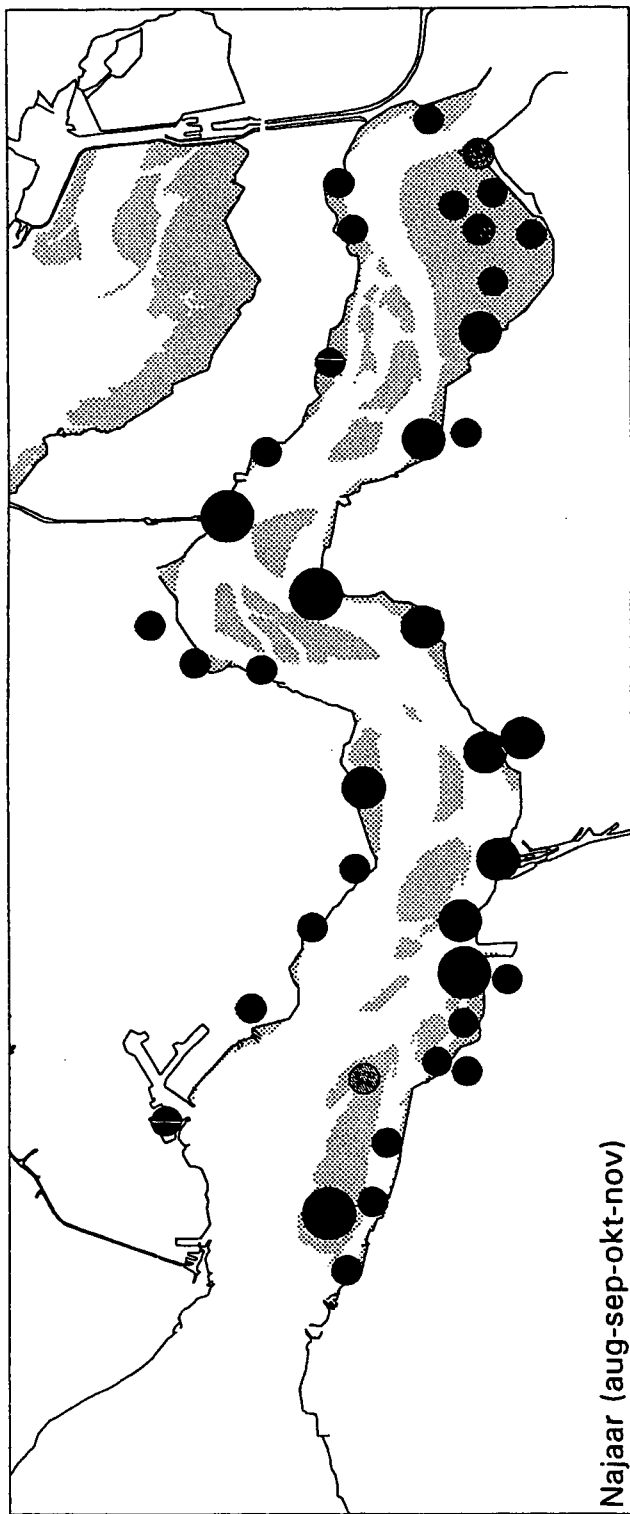
- 100-1000 steltlopers
 - 1000-5000 steltlopers
 - > 5000 steltlopers
- └── onregelmatig
- └── regelmatig

Hoogwaterluchtplaatsen (HVP) Westerschelde 1992/93-1996/97

Bron: MWTL (RIKZ)

- 100-1000 steltlopers
- 1000-5000 steltlopers
- > 5000 steltlopers
- └── onregelmatig
- └── regelmatig

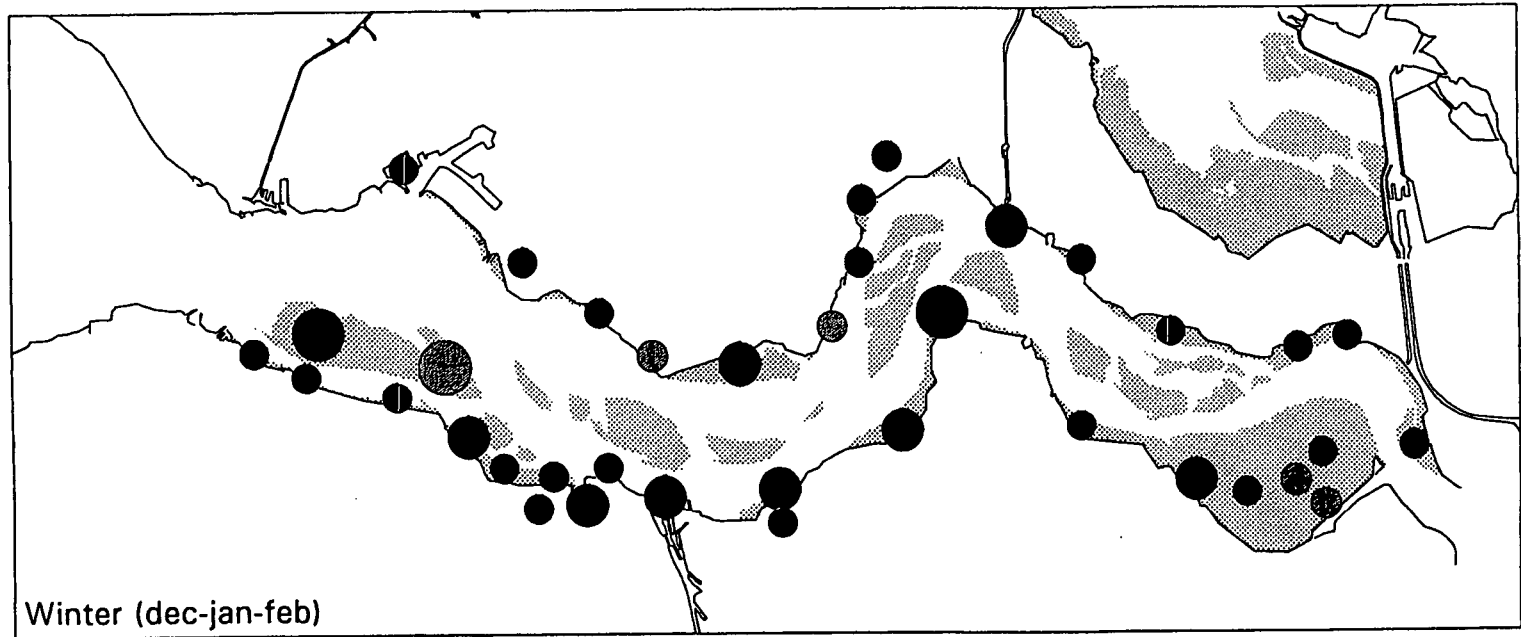

Najaar (aug-sep-okt-nov)

Hoogwaterluchtplaatsen (HVP) Westerschelde 1992/93-1996/97

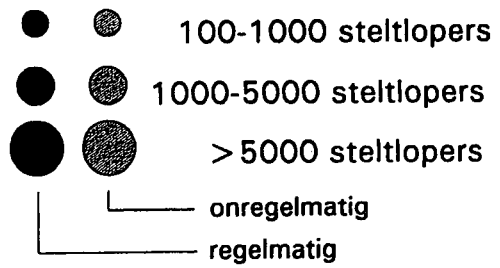
Bron: MWTL (RIKZ)

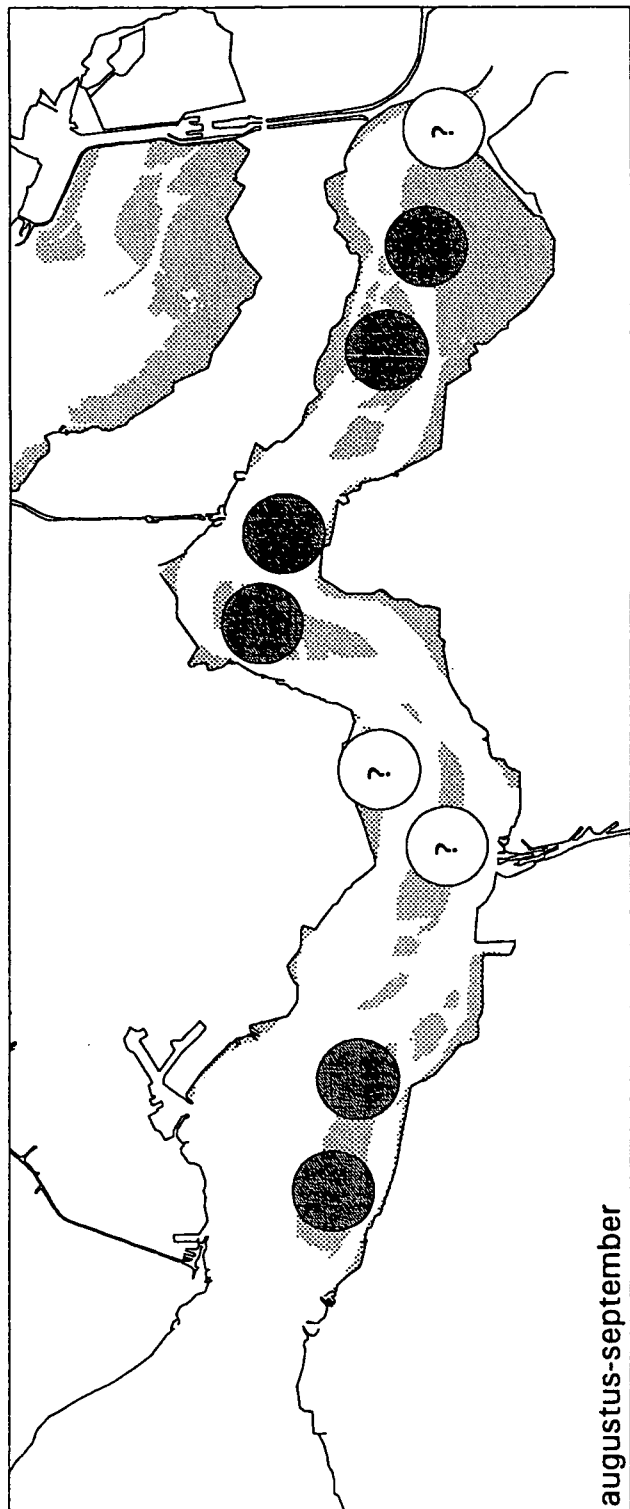
- 100-1000 stelloppers
- 1000-5000 stelloppers
- > 5000 stelloppers
- ┌ onregelmatig
- └ regelmatig

Hoogwatervluchtplaatsen (HVP) Westerschelde 1992/93-1996/97

Bron: MWTL (RIKZ)

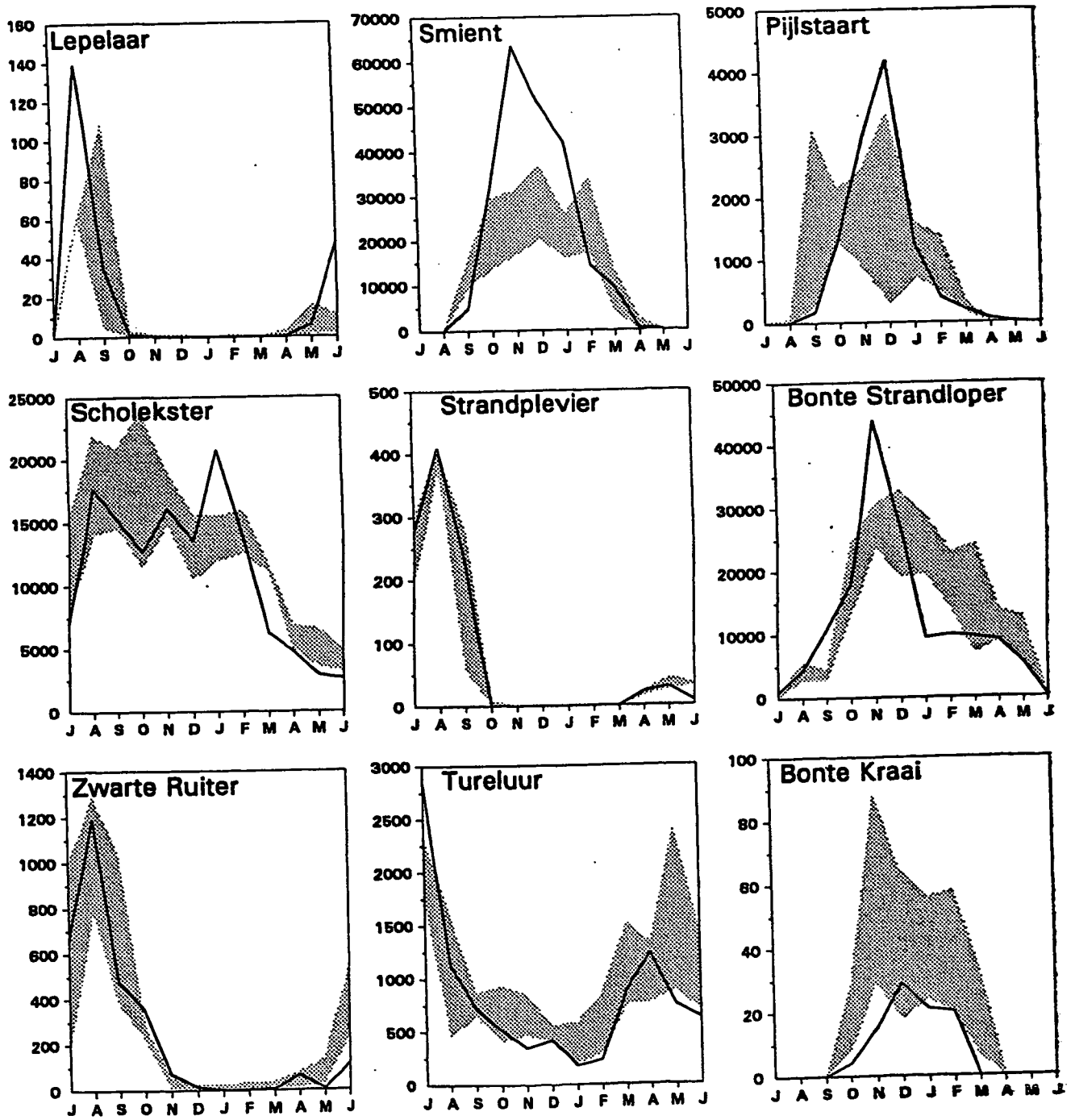

Belangrijke ruiplaatsen Bergeend Westerschelde 1992/93-1996/97

Bron: MWTL (RIKZ)

Bijlage 1. Hoofdstuk Westerschelde uit:
Meininger P.L., Berrevoets C.M., Strucker R.C.W. 1998. Watervogels in de Zoute Delta
1996/97. Rijksinstituut voor Kust en Zee rapport RIKZ-98.001, Middelburg.

Figuur 8. Aantalsverloop van negen soorten watervogels in de Westerschelde in 1996/97 (lijn) en de spreiding in 1993/94-1995/96 (grijs). *Numbers of nine species of waterbirds in the Westerschelde in 1996/97 (line) and the extreme values (grey shading) in 1993/94-1995/96.*

4.6 Westerschelde

4.6.1 Beschrijving van het gebied

De Westerschelde is het enige overgebleven echte estuarium in Zuidwest-Nederland. Door vermenging van het bij vloed binnenstromende zeewater met het zoete water van de rivier de Schelde ontstaat een gradiënt van zout water in het westelijk deel, via brak water, naar het bijna zoete water in het oostelijk deel van het estuarium. Het getijverschil is voor Nederlandse begrippen groot: bij Vlissingen gemiddeld 3,85 m en bij Bath gemiddeld 4,90 m. De ligging van de, vaak diepe, geulen en de grootte van platen (8390 ha) veranderen voortdurend door het in- en uitstromende water.

Langs de Westerschelde ligt een aanzienlijke oppervlakte schor (3375 ha), waarvan het Verdrongen Land van Saeftinge zelfs het grootste schorrengebied van Europa is. Diverse schorren vertonen de laatste jaren afslag. Om verdere erosie tegen te gaan werd bij het Zuidgors geëxperimenteerd met een oeverbescherming. In Saeftinge treedt sterke verlanding op, gepaard gaande met een verandering in de vegetatie.

4.6.2 Watervogelpopulaties en recente veranderingen

De Westerschelde is na de Oosterschelde het belangrijkste gebied voor steltlopers in de Delta. De talrijkste steltloper was de Bonte Strandloper (maximum 43 900), waarvan de aantallen in november duidelijk hoger waren dan in voorgaande jaren. Het aantal Scholeksters nam in vergelijking met voorgaande seizoenen niet verder toe. Alleen in januari waren de aantallen als gevolg van verplaatsingen binnen de Zoute Delta hoger dan in voorgaande seizoenen. Evenals in de Oosterschelde nam ook in de Westerschelde na de koude-inval in januari het aantal steltlopers duidelijk af. Vooral bij de Bonte Strandloper was dit effect groot, in december werden er nog 27 000 gezien, maar vanaf januari was het aantal gereduceerd tot minder dan 10 000. Bij andere steltlopers werd een dergelijk forse en langdurige terugval niet vastgesteld. Er waren bijvoorbeeld duidelijk minder Zilverplevieren in januari, maar vanaf februari waren de aantallen echter normaal. Van een aantal steltlopers (o.a. Bontbekplevier, Strandplevier, Drieteenstrandloper, Rosse Grutto) werden opnieuw grote aantallen tijdens de doortrekperiodes vastgesteld. Evenals in andere delen van de Zoute Delta werden in het najaar ook in de Westerschelde uitzonderlijk veel (honderden) Kleine Strandlopers gezien. Van de Bergeend, de belangrijkste benthivore eend in de Westerschelde, waren de aantallen gedurende de zomermaanden hoog. Het maximum van ruim 9000 in juni was zelfs een absoluut record voor de Westerschelde.

Naast het grote belang voor steltlopers (benthivoren) is de Westerschelde ook erg belangrijk voor herbivoren (vnl. eenden en ganzen). Doordat er aan de oostkant uitgestrekte schorren liggen is er voor deze vogels veel voedsel, rust en ruimte in het gebied te vinden. Dit seizoen waren de aantallen gedurende het najaar van b.v. Grauwe Gans, Wilde Eend en Pijlstaart lager dan normaal. Pas in oktober waren de aantallen vergelijkbaar met voorgaande seizoenen, om vervolgens in november en december zelfs hoger te zijn. In die maanden werden de hoogste aantallen van Smient (63 000), Grauwe Gans (37 000), Wilde Eend (17000) en Pijlstaart (4200) vastgesteld. Doordat de schorren in januari bevroren, werd het voedsel snel schaars. De aantallen daalden dan ook snel maar bleven gedurende de rest van het seizoen normaal. Voor visetende vogels is het troebele water van de Westerschelde minder geschikt als foerageergebied. De aantallen Futen (maximum 370) en Middelste Zaagbekken (112) waren duidelijk lager dan in voorgaande seizoenen. In tegenstelling tot vorig seizoen werd er geen influx geconstateerd

gedurende de koude-periode. Voorts werden gedurende het vroege najaar weer veel Lepelaars (maximum 139) en Kleine Zilverreigers (22) gezien. Evenals in voorgaande jaren werden vrijwel al deze vogels in of nabij Saeftinge gezien.

4.6.3 Internationale betekenis

In de Westerschelde wordt de 1%-norm in alle maanden van het jaar overschreden (figuur 2b). De hoogste normoverschrijdingen worden bereikt in het najaar en het begin van de winter. Het gebied is van internationale betekenis voor dertien soorten watervogels, waarvan Grauwe Gans, Smient en Pijlstaart de belangrijkste zijn (tabel 7). In vergelijking met de voorgaande rapportage (Meininger *et al.* 1997) kon de Kanoetstrandloper aan de lijst worden toegevoegd.

Tabel 7. Normoverschrijding (%) in 1994/95- 1996/97 van internationaal belangrijke vogelpopulaties in de Westerschelde per periode. *Occurrence of internationally significant bird populations in the Westerschelde per season.*

Soort	Najaar	Winter	Voorjaar	Zomer	Maximaal
Grauwe Gans	20.6	17.7	1.1	-	20.6
Pijlstaart	3.8	3.5	-	-	3.8
Lepelaar	3.6	-	-	-	3.6
Smient	3.3	3.0	-	-	3.3
Zilverplevier	2.8	1.5	3.1	-	3.1
Bergeend	1.7	-	-	2.4	2.4
Scholekster	2.3	1.9	1.1	1.1	2.3
Bonte Strandloper	1.5	2.1	-	-	2.1
Drieteenstrandloper	1.1	-	1.8	-	1.8
Kluut	1.5	-	1.1	-	1.5
Wulp	1.3	-	-	1.1	1.3
Kanoetstrandloper	-	1.2	-	-	1.2
Bontbekplevier	1.0	-	-	-	1.0
Som	44.5	30.8	8.1	4.7	